

E-weksel, czyli o możliwości sporządzenia weksla w formie elektronicznej na gruncie tzw. rozporządzenia eIDAS

Aleksander Kulik¹

W niniejszym opracowaniu Autor omawia problematykę podpisu na zdematerializowanym wekslu, ponieważ pośród wymogów stawianych wekslowi to właśnie kwestia podpisu wywołuje najwięcej kontrowersji.

Uwagi wstępne

Weksel jako papier wartościowy wydaje się interesującą i skuteczną formą zabezpieczenia spłaty wierzytelności, a co za tym idzie – zapewnienia płynności finansowej, szczególnie małych i średnich przedsiębiorców. Pozwala przez swój abstrakcyjny i nieograniczony charakter na zabezpieczenie zapłaty przy transakcji handlowej, przy jednoczesnym zachowaniu realnych szans na szybkie i skuteczne zaspokojenie wierzyciela w przypadku niewykonania zobowiązania umownego przez dłużnika. Postęp cywilizacyjny ostatnich dwóch dekad XXI w. przejawiający się w powszechnej i masowej informatyzacji i dematerializacji obrotu gospodarczego stawia instytucję weksla przed wyzwaniem w postaci niezbędności jego elektryfikacji w celu dostosowania go do potrzeb i przede wszystkim realiów współczesnego obrotu gospodarczego. Współczesne czynności handlowe², a przede wszystkim te odbywające się pomiędzy profesjonalistami (tzw. B2B), odznaczają się długoterminowością i często dużą odległością geograficzną pomiędzy podmiotami ich dokonujących³. Z tego też powodu weksel, aby pozostać efektywnym papierem wartościowym spełniającym jego podstawowe funkcje: kredytową, jak również gwarancyjną, musi przejść swoistą transformację do formy elektronicznej, która z założenia powinna uprościć i przede wszystkim upowszechnić procedurę jego wystawiania, indosowania czy przedstawiania do zapłaty. Problem z liberalizacją formy weksla pojawia się w momencie, kiedy spojrzymy na jego regulację normatywną w polskim porządku prawnym. Przepisy ustawy z 28.4.1936 r. – Prawo wekslowe⁴, będące fundamentem regulacji weksla w Polsce stawiają surowe i bezwzględnie wiążące wymogi, które to pozwalają uznać za weksel jedynie dokument o ściśle określonych przez ustawę cechach, co do zasady bez żadnych odstępstw. *Prima facie* wymogi te dotyczą również formy, w jakiej weksel musi zostać sporządzony, w tym przede wszystkim formy podpisu. Wydaje się, że przez fakt pojawienia się rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 910/2014 z 23.7.2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dy-

rektywę Nr 1999/93/WE⁵, rygorystyczny formalizm sporządzania weksla powinien (przynajmniej częściowo) osłabnąć. Czy zatem w obecnym stanie prawnym dopuszczalne jest wystawienie weksla w formie elektronicznej?

Wpływ charakteru prawa wekslowego na możliwość istnienia weksla w formie elektronicznej

Zauważyć należy, że prawo wekslowe jest ustawą dosyć mocno archaiczną, co wyraża się nie tylko w jej kształcie redakcyjnym, ale przede wszystkim w treści norm prawnych w niej zawartych. Niezwykle ważnym z punktu niniejszych rozważań jest fakt, że obecna regulacja prawa wekslowego jako jedną z fundamentalnych zasad przyjmuje zasadę formalizmu weksla⁶. Oznacza to ni mniej ni więcej to, że za weksel może zostać uznany tylko dokument o ściśle i rygorystycznie określonych wymogach. W prawie wekslowym ustawodawca wymienia kilka elementów, którymi musi cechować się dokument, żeby zostać uznany za weksel⁷. Pozostawiając inne wymogi wymienione w przytoczonych jednostkach redakcyjnych, które nie ulegną zbyt wielkiej zmianie w zależności od formy sporządzenia weksla, elementem kluczowym dla rozważań na temat istnienia weksla elektronicznego jest wymóg podpisu wystawcy weksla. To właśnie wykładnia pojęcia podpisu i wynikające z niej konsekwencje w połączeniu z wyżej wspomnianą zasadą formalizmu wywołuje i wywoły-

¹ Autor jest prawnikiem, absolwentem Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego ORCID: 0009-0002-8331-3389.

² Co do pojęcia czynności handlowych zob. M. Saffan, [w:] J. Okolski, M. Modrzejewska (red.), *Prawo handlowe dla studentów i praktyków*, Warszawa 2022, s. 825–828.

³ Tak m.in. A. Kidyba, *Prawo Handlowe*, Warszawa 2021, nb. 722–724.

⁴ Tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 282 ze zm.; dalej jako: PrWeksel.

⁵ Dz.Urz. UE L Nr 275, s. 73; dalej jako: eIDAS.

⁶ Tak m.in. M. Czarnecki, L. Bagińska, *Prawo wekslowe i czekowe*. Komentarz. Wyd. 7, Warszawa 2018, komentarz art. 1, nb. 2, jak również T. Jasiński, D. Wróbel, *Prawo Wekslowe*, Warszawa 2020, nb. 34, wyrok SN z 28.9.2005 r., I CK 71/05, Legalis.

⁷ Por. art. 1 PrWeksel dla weksla trasowanego i art. 101 PrWeksel dla weksla własnego.

wać będzie najwięcej wątpliwości przy rozważaniu na temat dopuszczalności wystawienia weksla w formie elektronicznej.

Pojęcie podpisu na gruncie prawa krajowego

Ustawodawca zarówno w stosunku do weksla trasowanego (art. 1 pkt 8 PrWeksel), jak i do weksla własnego (art. 1 pkt 7 PrWeksel), operuje tym samym pojęciem „podpis wystawcy weksłu”. Pojęcie to nie wnosi wiele do tego, czym tak naprawdę jest podpis i co należy przez niego rozumieć.

Prawo krajowe nie zawiera definicji podpisu. Kodeks cywilny wspomina jedynie w art. 78 o tym, czym jest forma pisemna oświadczenia woli – złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli. Może być to pewna wskazówka interpretacyjna na temat funkcji podpisu oraz jego przymiotów, ponieważ podpis powinien cechować się przymiotem własnoręczności. Zwrot ten powinniśmy rozumieć przede wszystkim przez pryzmat funkcjonalny: podpis powinien być własnoręczny po to, aby umożliwić stwierdzenie tożsamości jego autora⁸. Podpis zatem ma przede wszystkim gwarantować to, że oświadczenie woli, pod którym spoczywa, jest oświadczeniem rzeczywiście złożonym przez osobę dokonującą podpisu. Co do zdefiniowania samego podpisu w doktrynie wskazuje się, że podpis to niepowtarzalny znak graficzny, charakterystyczny dla danej osoby, indywidualizujący tę osobę w obrocie prawnym⁹. Co do zasady wskazuje się również, że nośnik, na jakim podpis został złożony, nie ma znaczenia, byleby nośnik ten spełniał cechy trwałości i umożliwiał identyfikację składającego podpis¹⁰. Na gruncie prawa wekslowego własnoręczne podpisanie dokumentu o treści wskazanej w art. 1 lub 101 PrWeksel jest podstawową i bez wątpienia pierwszą historycznie formą nadania dokumentowi właśnie waloru weksla.

Elektroniczna forma oświadczenia woli na gruncie prawa polskiego

Niejako w opozycji do wyżej zaproponowanego rozumienia formy pisemnej i podpisu własnoręcznego jest pojęcie formy elektronicznej czynności prawnej, której definicję odnajdziemy w art. 781 KC. W myśl powołanego przepisu: „Do zachowania elektronicznej formy czynności prawnej wystarczy złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym”. Już z samej językowej wykładni omawianego pojęcia niejako można intuicyjnie wysnuć wniosek, że chodzi nie o zwyczajny podpis elektroniczny, lecz o podpis odznaczający się szczególnymi właściwościami w zakresie możliwości identyfikacji jego posiadacza. Co istotne, za- uważać trzeba, że ustawodawca w art. 781 § 2 KC zrównuje

skutki prawne oświadczenia złożonego w formie pisemnej z oświadczeniem złożonym w formie elektronicznej opatrzonym kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Jednakże doktryna prawa podkreśla, że pomimo dość dużego liberalizmu, w jakim ustawodawca podchodzi do formy elektronicznej oświadczenia woli, zezwalając na stosowanie tej formy *de facto* wymiennie z formą pisemną, forma elektroniczna pozostaje zupełnie odrębną i niezależną metodą złożenia oświadczenia woli¹¹. Istotne jest, że ustawodawca w treści powołanego przepisu, posługując się pojęciem kwalifikowanego podpisu elektronicznego, nie definiuje tego pojęcia w żadnym innym krajowym akcie prawnym. Co więcej, ustawodawca polski dotychczas zaniechał również wskazania różnicy pomiędzy podpisem kwalifikowanym a zwykłym podpisem elektronicznym. O wiele więcej światła na kwestię podpisu elektronicznego, także w polskim porządku prawnym rzuca wymienione już na wstępie eIDAS.

Elektroniczna forma oświadczenia woli na gruncie rozporządzenia eIDAS

Rozporządzenie eIDAS w swej treści wyodrębnia aż trzy rodzaje oświadczenia woli składanego w formie elektronicznej. Głównym czynnikiem odróżniającym te formy jest zagadnienie podpisu. Charakteryzuje się on bowiem w zależności od formy różnym stopniem rygorystyki składania, a co za tym idzie, także różnym stopniem pewności, w jakim stopniu podpis ten gwarantuje stwierdzenie tożsamości składającego.

Pierwszym rodzajem podpisu jest podpis elektroniczny zdefiniowany w art. 3 pkt 10 eIDAS, w myśl którego podpis elektroniczny to: „dane w postaci elektronicznej, które są dołączone lub logicznie powiązane z innymi danymi w postaci elektronicznej, i które użyte są przez podpisującego jako podpis”. Jest to rozumienie niezwykle szerokie pozwalające na zakwalifikowanie jako podstawowy podpis elektroniczny niemalże każdego symbolu czy ciągu znaków, który wykazuje dostateczny związek z treścią opatrzonych nim danych, jednocześnie pozwalającego na identyfikację osoby podpisującej. Jako przykład tego rodzaju podpisu najczęściej wymienia

⁸ Por. zamiast wielu: P. Machnikowski i rozważania dot. funkcji identyfikacyjnej podpisu – zob. P. Machnikowski (red.), *Zobowiązania. Przepisy ogólne i powiązane przepisy* Księgi I KC. Tom I. Komentarz do art. 78, Warszawa 2022, nb. 14–16. W takim duchu interpretację własnoręczności potwierdza SN – por. wyrok z 27.4.2016 r., II CSK 518/15, OSP 2017, Nr 1, poz. 2; uchwałę (7) z 30.12.1993 r., III CZP 146/93, OSNCP 1994, Nr 5, poz. 94; wyrok z 8.5.1997 r., II KKN 153/97, Legalis.

⁹ M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny*. Tom I. Komentarz do art. 1–352, wyd. 3, Warszawa 2021, nb. 19.

¹⁰ M. Załucki (red.), *Kodeks cywilny*. Komentarz do art. 78, wyd. 3, Warszawa 2023, nb. 23.

¹¹ Tak m.in. P. Machnikowski, (red.), *Zobowiązania. Przepisy ogólne...*, komentarz do art. 781 KC, Warszawa 2022, nb. 2; K. Osajda (red. serii), W. Borysiak (red. tomu), *Kodeks cywilny*. Komentarz, wyd. 30, Warszawa 2022, nb. 1.

się podpis imienia i nazwiska „z klawiatury” pod treścią e-maila¹². Jako że jest to podpis najbardziej odformalizowany w procedurze składania, gwarantuje on proporcjonalnie niską gwarancję stwierdzenia autentyczności jego autora.

Drugim rodzajem podpisu, dokładniej opisanego w art. 26 eIDAS, jest zaawansowany podpis elektroniczny. Musi on również cechować się przymiotami wymienionymi w tym przepisie¹³. Jest to poziom o zdecydowanie większym poziomie bezpieczeństwa niż zwykły podpis elektroniczny. Umożliwia on bowiem ustalenie i zweryfikowanie tożsamości składającego, zazwyczaj z o wiele większą dozą prawdopodobieństwa, zwykle poprzez stosowanie certyfikatu uwierzytelniającego wystawionego przez centra weryfikacji, albo zewnętrznej weryfikacji, np. jednorazowy SMS kod¹⁴. W polskim systemie prawnym podpis ten stosowany jest przede wszystkim w systemie ePUAP oraz Profilu Zaufanym.

Ostatnim podpisem wyróżnionym przez rozporządzenie jest, znany już z poprzednich rozważań na gruncie krajowym, kwalifikowany podpis elektroniczny. Powszechnie przyjmuje się, że jest to specjalna forma zaawansowanego podpisu elektronicznego¹⁵. Z racji tego, oprócz spełniania wymogów przewidzianych dla zaawansowanego podpisu elektronicznego, musi on spełniać dodatkowo wymóg bycia złożonym na kwalifikowanym urządzeniu do składania podpisów elektronicznych oraz zawierać kwalifikowany certyfikat podpisu elektronicznego (art. 3 pkt 12 eIDAS). Nie zgłębiając w tym miejscu technicznych wymogów dotyczących urządzeń używanych do składania tego typu podpisów, zauważyć należy, że zgodnie z załącznikiem II do rozporządzenia eIDAS urządzenia te powinny zapewniać na odpowiednim poziomie m.in.: poufność, bezpieczeństwo i niezmienność danych użytych do złożenia podpisu. Jest to zatem forma elektroniczna o największym współczynniku bezpieczeństwa i pewności weryfikacji składającego podpis.

Ukoronowaniem powyższych rozważań o formie podpisu elektronicznego na gruncie eIDAS jest norma wyrażona przez art. 25 ust. 2, w którym to ustawodawca unijny przyznaje kwalifikowanemu podpisowi elektronicznemu walor równoważny podpisowi własnoręcznemu.

Bezpośrednie obowiązywanie norm eIDAS w polskim porządku prawnym

Dla porządku wspomnieć należy, że oczywiście rozporządzenie eIDAS jako akt prawa UE wywoływać będzie bezpośredni skutek w polskim porządku prawnym, umożliwiając jednostkom bezpośrednio powoływanie się na jego normy przed sądami krajowymi, nawet bez jej formalnej ratyfikacji przez państwo członkowskie. Taka cecha rozporządzenia wynika z fundamentalnej dla istnienia prawa unijnego linii orzeczniczej TSUE zapoczątkowanej przez orzeczenie

*van Gend*¹⁶, a następnie w zakresie stosunków horyzontalnych w orzeczeniach: *Fratelli Variola*¹⁷ oraz *Antonio Muñoz*¹⁸. Nie ulega również wątpliwości, że norma wskazana w art. 25 ust. 2 eIDAS spełnia przesłanki bezpośredniego stosowania¹⁹. Ponadto, w myśl zasady pierwszeństwa prawa UE zapoczątkowanej w wyroku Trybunału w sprawie *Costa v. E.N.E.L*²⁰, prawo unijne ma bezwzględne pierwszeństwo przed regulacjami krajowymi.

Forma podpisu w myśl prawa wekslowego

Przenosząc powyższe rozważania dotyczące form podpisu na grunt prawa wekslowego, nie ulega wątpliwości, że ustawodawca, redagując art. 1 i 101 PrWeksel, miał na myśli przede wszystkim podpis własnoręczny. Fakt taki wynika przede wszystkim z historycznej formy sporządzania weksla, jako dokumentu sporządzonego zazwyczaj na kartce papieru lub blankiecie urzędowym, w którym strony stosunku prawnego własnoręcznie dokonywały spisania wszelkich oświadczeń woli. Przywiązanie ustawodawcy do własnoręcznej formy podpisu na wekslu jest całkowicie zrozumiałe i umotywowane ściśle charakterem weksla jako papieru wartościowego. Weksel tworzy bowiem abstrakcyjny²¹ stosunek prawny rozumiany tu jako zobowiązanie całkowicie oderwane od swojej gospodarczej *causy*. Jest to bardzo rygorystyczne podejście i stanowi ono nader duże ułatwienie dochodzenia roszczenia dla remitenta. Przy ocenie ważności stosunku prawnego powstałego z weksla nie ma znaczenia bowiem fakt, czy i w ogó-

¹² Tak m.in. *Ł. Goździaszek*, Identyfikacja elektroniczna i usługi zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej, Warszawa 2019, komentarz do art. 2.

¹³ A są to następujące wymogi: 1) jest unikalnie przyporządkowany podpisującemu; 2) umożliwia ustalenie tożsamości podpisującego; 3) jest składany przy użyciu danych służących do składania podpisu elektronicznego, których podpisujący może, z dużą dozą pewności, użyć pod wyłączną swoją kontrolą; 4) jest powiązany z danymi podpisanymi w taki sposób, że każda późniejsza zmiana danych jest rozpoznawalna.

¹⁴ Zaawansowany podpis elektroniczny – podręcznik Ministerstwa Cyfryzacji – zob. https://epodrecznik.mc.gov.pl/mediawiki/index.php?title=Zaawansowany_podpis_elektroniczny (dostęp z 26.2.2023 r.).

¹⁵ Tak m.in. *P. Machnikowski*, (red.), *op.cit.*, nb. 10–11.

¹⁶ Zob. wyrok TSUE z 5.2.1963 r., *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v. Nederlandse administratie der belastingen*, C-26/62, Eur-Lex.

¹⁷ Zob. wyrok TSUE z 10.10.1973 r., *Fratelli Variola S.p.A. v. Amministrazione italiana delle Finanze*, C-34/73, Eur-Lex.

¹⁸ Zob. wyrok TSUE 17.9.2002 r., *Antonio Muñoz y Cia SA i Superior Fruiticola SA v. Frumar Ltd i Redbridge Produce Marketing Ltd.*, Eur-Lex. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) – Zjednoczone Królestwo Rolnictwo – rozporządzenie (WE) Nr 2200/96, C-253/00, Eur-Lex.

¹⁹ W myśl kryteriów TSUE zaprezentowanych w orzeczeniu *Van Gend* norma ta jest: jasna, precyzyjna i bezwarunkowa.

²⁰ Zob. wyrok TSUE z 15.7.1964 r., *Flaminio Costa v. E.N.E.L.*, C-6/64, Eur-Lex.

²¹ *M. Czarnecki, L. Bagińska*, *op.cit.*, nb. 25.

le pozaweksłowy tytuł prawny do żądania przez remitenta określonej kwoty istnieje. Jedynym i wystarczającym źródłem tegoż zobowiązania zarówno co do zasady, jak i co do wysokości, jest samo bezwarunkowe przyrzeczenie zapłaty przez wystawcę. Z tego też powodu *de facto* jedyną możliwością skutecznej obrony przez treścią weksla jest zakwestionowanie rygorystycznych wymagań co do formy jego sporządzenia, określonych w art. 1 i 101 PrWeksel. Z tego też powodu, żeby zapewnić bezpieczeństwo stronom stosunku prawnego oraz uchronić potencjalnych dłużników wekslowych przed niekontrolowanym indosowaniem istniejących już weksli lub zaciąganiem nowych zobowiązań, ustawodawca wymaga właśnie stosowania formy pisemnej.

Weksel w formie elektronicznej – tak czy nie?

Mając na względzie przytoczone wyżej aspekty w zakresie specyfiki weksla i rygorystycznych skutków jego wystawienia, większość przedstawicieli doktryny prawa wekslowego, jak również orzecznictwa, wprost neguje możliwość wystawienia weksla w formie elektronicznej²². Stanowisko to uzasadnia twierdzeniem, że co prawda art. 781 § 2 KC stanowi o równoznaczności podpisu własnoręcznego z kwalifikowanym podpisem elektronicznym, ale „skutki złożenia na wekslu podpisu elektronicznego nie są równoznaczne skutkom złożenia podpisu własnoręcznego, ponieważ przesłanką konieczną zachowania formy pisemnej w prawie wekslowym jest złożenie podpisu własnoręcznego, na wekslu”²³. Pogląd ten, mimo że zdecydowanie większościowy, może budzić pewne wątpliwości.

W pierwszej kolejności zauważyć należy, że przez wyżej omówiony wpływ eIDAS na prawo polskie powinno być ono bezpośrednio stosowane. Na szczególną uwagę zasługuje punkt 49 preambuły do eIDAS, w którym to ustawodawca unijny co prawda wskazał na pozostawienie uznaniu państw zdefiniowania skutku prawnego podpisu elektronicznego, z tym jednak istotnym zastrzeżeniem, że bezwzględnie kwalifikowany podpis elektroniczny powinien mieć skutek prawny równoważny podpisowi własnoręcznemu. Przypisywanie podpisowi własnoręcznemu wyłączności podczas sporządzania weksla i podczas dokonywania wykładni art. 1 i 101 PrWeksel prowadzi w oczywisty sposób do pozbawienia norm eIDAS skutku prawnego. Ideą ustawodawcy unijnego było bowiem budowanie zaufania zarówno dla środowiska online, jak i dla interakcji elektronicznej podmiotów objętych prawem UE²⁴. Przyjęcie założenia, że złożenie na wekslu sporządzonym w formie elektronicznej kwalifikowanego podpisu elektronicznego nie wywoła skutku prawnego, bo taki skutek zarezerwowany jest tylko dla podpisu własnoręcznego, jest bezpodstawnym w świetle przytoczonych przepisów budowaniem przepaści i różnic pomiędzy kwalifikowanym podpisem

elektronicznym a podpisem własnoręcznym. Przyjęcie takiej wykładni ponadto nie zmierza do efektywnej realizacji założeń eIDAS i przyjmowane być musiało w oparciu na stan faktyczny w sposób niedostatecznie uwzględniający bezpośredni wpływ prawa UE na polski porządek prawny.

Co więcej, pamiętać trzeba o określonym w art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej²⁵, zgodnie z którym państwa członkowskie są zobowiązane do wykonywania w dobrej wierze zobowiązań, w tym także tych wynikających z aktów Instytucji UE. Wiąże się z tym również obowiązek wykładni prounijnej całego prawa krajowego, wyprowadzony przez TSUE w wyroku *Von Colson i Kamann*²⁶. Zgodnie z poglądem Trybunału interpretacja prawa krajowego powinna być tak sprzyjająca prawu unijnemu, ażeby zrealizować cel wyrażony w danym akcie prawnym. Postanowienia eIDAS powinny więc bowiem rzutować na interpretację definicji podpisu zawartej w prawie wekslowym, zwłaszcza że ustawodawca nigdzie nie zamyka drogi do interpretacji rozszerzającej własnoręczności podpisu na formy z nim zrównane, tj. kwalifikowany podpis elektroniczny, a przywiązanie do formy własnoręcznej wynikać może głównie z braku przystosowania treści prawa wekslowego do dynamicznie zmieniających się realiów technicznych społeczeństwa.

Istnieją również argumenty wywodzone głównie z omówionego wyżej charakteru weksla jako źródła zobowiązania o abstrakcyjnym charakterze, które mogą przemawiać za stosowaniem wyłącznie formy pisemnej przy jego sporządzaniu. Zauważyć jednak należy, że jedynie kwalifikowany podpis elektroniczny został zrównany w skutkach prawnych przez ustawodawcę unijnego z podpisem własnoręcznym. Podpis ten z uwagi na wymogi, jakie muszą zostać spełnione w celu posługiwania się nim w sposób adekwatny, zabezpiecza weryfikację tożsamości osoby się nim posługującej do tego stopnia, że nawet sporządzenie zobowiązania wekslowego nie wydaje się podważać jego skuteczności. Na uwagę ponadto zasługuje fakt, że przepisy prawa wekslowego mniej lub bardziej w sposób dorozumiany wskazują na to, że weksel, jak też jego treść powinny być stwierdzone pismem. Tytułem przykładu ustawodawca dość dosadnie sugeruje, że weksel powinien mieć mimo wszystko formę papierową, operując w treści ustawy charakterystyką weksla trudną do realizacji w formie elektronicznej, jak np. przedłużka²⁷, odwrotna strona weksla²⁸.

²² Tak m.in. M. Czarnecki, L. Bagińska, *op.cit.*, nb. 85 i n., T. Jasiński, D. Wróbel, *op.cit.* nb. 39–40; wyr. SN z 30.12.1993 r., III CZP 146/93, OSN 1994, Nr 5, poz. 9.

²³ M. Czarnecki, L. Bagińska, *op.cit.*, nb. 87.

²⁴ Por. pkt 1 i 2 preambuły do eIDAS.

²⁵ Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864.

²⁶ Zob. wyrok TSUE z 10.4.1984 r. *Von Colson i Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen*, C-14/83, EU:C:1984:153.

²⁷ Por. art. 13 PrWeksel.

²⁸ Por. art. 88 PrWeksel.

Co więcej, ustawodawca już kilkakrotnie dopuszczał się masowej dematerializacji papierów wartościowych, co jednak ominęło instytucję weksla. Tytułem przykładu, warto spojrzeć na współczesny kształt art. 1 ust. 2 ustawy z 29.7.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi²⁹, wyłączającego dematerializację papierów wartościowych wprowadzonych na zasadzie tej ustawy m.in. do weksla i do czeku. Świadczy to o tym, że ustawodawca z premedytacją nie dopuszcza do dematerializacji weksla na zasadach wyżej wymienionej ustawy, co świadczyć może o potrzebie specjalnego traktowania weksla w obrocie prawnym.

Problemy praktyczne związane z wekslem wystawionym w formie elektronicznej

Wymóg sporządzenia weksla w formie zmateriałizowanej, a zatem opatrzonej również podpisem własnoręcznym jest stosowany przez ustawodawcę nie bez powodu. Przez fakt tworzenia bezwarunkowego i abstrakcyjnego zobowiązania tworzonego przez złożenie podpisu na wekslu przez jego wystawcę tworzenie dokumentu mającego moc prawną weksla odbywać musi się w rygorze zapewniającym bezpieczeństwo obrotu. Bezpieczeństwo to w zamyśle ustawodawcy ma gwarantować właśnie własnoręczność podpisu jako element podlegający prostej i skutecznej sprawdzalności pod względem jego autentyczności, jak również niezmienności treści weksla.

W tym miejscu przypomnieć należy, że przez pryzmat weksla w formie elektronicznej rozumieć powinniśmy dokument o treści wskazanej w art. 1 lub 101 PrWeksel, sporządzony jako plik w odpowiednim systemie, opatrzonej kwalifikowanym podpisem elektronicznym wystawcy. Z tak wystawionym wekslem wiąże się jednak kilka zagrożeń, których *prima facie* można uniknąć przy zachowaniu tradycyjnej jego formy.

Jedną z podstawowych wątpliwości jest możliwość sporządzenia kilku identycznych kopii weksla przez remitenta lub każdą osobę trzecią, która uzyska niepowołany dostęp do pliku weksla. Każda z tych kopii będzie bowiem niemożliwa do odróżnienia od oryginału. Rodzi się tutaj pytanie o moc prawną pozostałych weksli wystawionych na kanwie oryginału, a dokładniej, czy każda z tych kopii rodzi odrębne zobowiązanie wekslowe, jak również czy techniczna czynność „skopionowania” pliku zawierającego zobowiązanie wekslowe prowadzi automatycznie do zwielokrotnienia zobowiązania wekslowego.

Zauważyć należy, że dokonanie kopii weksla w formie elektronicznej prowadzi jedynie do powielenia pliku zawierającego zobowiązanie wekslowe. Nie można w żadnym wypadku uznać, że wraz z fizycznym powieleniem pliku cyfrowego dochodzi do zwielokrotnienia zobowiązania wekslowego. Uznać należy zatem, że dokonanie kopii pliku, w którym znajduje się weksel, prowadzi jedynie do stworzenia wtór-

nika weksla, nie rodzi on zatem odrębnego zobowiązania, a uosabia zobowiązanie będące treścią oryginalnego weksla elektronicznego.

W ślad za tym pojawia się pytanie o to, w którym momencie dochodzi do spełnienia zobowiązania wekslowego: czy w momencie okazania jednego z owych wtórników i zaspokojenia wierzyciela wekslowego na podstawie jednego z wtórników, czy też w momencie okazania i zaspokojenia wierzyciela na podstawie weksla w formie elektronicznej. Wydaje się, że w celu zaspokojenia remitenta nie ma znaczenia, czy okaże on dłużnikowi oryginał weksla elektronicznego, czy też jego kopię. Odwołując się ponownie do wyżej przedstawionej koncepcji, o tym, że każdy z wtórników weksla elektronicznego opiewa na jedno i to samo zobowiązanie, okazanie do zapłaty dłużnikowi wtórnika weksla elektronicznego (czy też inaczej: kopii pliku zawierającego zobowiązanie wekslowe), a następnie dokonanie spłaty przez dłużnika wekslowego powinno skutecznie doprowadzić do wygaśnięcia zobowiązania. Istotne jest również podkreślenie, że spełnienie zobowiązania z którejkolwiek kopii weksla elektronicznego (jak też z jego oryginału) prowadzi do wygaszenia zobowiązania, a zatem wszystkie pozostałe kopie wraz z oryginałem stracą swoją moc. Pewne problemy mogą wynikać w momencie nieuczciwości remitenta, który po uzyskaniu zaspokojenia z weksla w formie elektronicznej, pozwie dłużnika, załączając kopię weksla. Wydaje się jednak, że dłużnik wekslowy będzie mógł w prosty sposób wykazać spełnienie zobowiązania, okazując weksel (lub jego wtórnik), opatrzonej pokwitowaniem zapłaty poczynionym przez remitenta, a poczynionym na wekslu elektronicznym. Wydaje się, iż w celu zagwarantowania bezpieczeństwa i gwarancji autentyczności złożonego przez remitenta pokwitowania powinno zostać potwierdzone przy użyciu kwalifikowanego podpisu elektronicznego.

Inny problem, który jest wskazywany przez grupy eksperckie, wiąże się z płaszczyzną dochodzenia roszczeń z weksla w postępowaniu nakazowym. Zgodnie z dyspozycją art. 485 § 4 KPC powód dochodzący roszczenia z weksla jest zobowiązany dołączyć do pozwu oryginał weksla. Problem może się przejawiać w braku odpowiedniej infrastruktury technicznej po stronie sądów, umożliwiającej poprawne odczytanie weksla w formie elektronicznej wraz z odpowiednimi certyfikatami gwarantującymi podpis, jak również zablokowanie weksla w infrastrukturze technologicznej sądu na czas trwania postępowania³⁰.

²⁹ T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 646 ze zm.

³⁰ Projekt grupy roboczej ministerstwa cyfryzacji z 7.11.2019 r. „Weksle elektroniczne w technologii blockchain”, Ministerstwo Cyfryzacji, Grupa robocza ds. rejestrów rozproszonych i blockchain, s. 22, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:BhOvDrbuNx4J:https://www.gov.pl/attachment/0d76dc21-484d-4eb7-8c2f-2467a560cbf2&cd=11&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp z 10.8.2023 r.).

Zarówno w przypadku tych problemów, jak i wielu innych prawo krajowe oraz międzynarodowe nie podaje na razie gotowych rozwiązań. Bez wątpienia będą one wymagały interwencji ustawodawcy przed wprowadzeniem weksla w formie elektronicznej do obrotu prawnego, jak również aktywnej działalności orzeczniczej sądów powszechnych.

Podsumowanie

Jak wynika z przedstawionej analizy, argumenty za i przeciw możliwości wystawienia e-weksla mają swoje racjonalne motywy. Jednakże w obecnym stanie prawnym głównie poprzez wpływ eIDAS na prawo polskie, w mojej ocenie, opowiadać należy się (na razie na płaszczyźnie wyłącznie teoretycznej) za dopuszczalnością wystawienia e-weksla rozumianego jako dokument elektroniczny o treści wymienionej w art. 1 lub 101 PrWeksel opatrzonej kwalifikowanym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 781 KC. Jednakże możliwość ta przy obecnym kształcie przepisów prawa wekslowego, jak też samego braku odpowiednio zabezpieczonej infrastruktury do obrotu e-wekslem, jawi się na ten moment jako czysto teoretyczna koncepcja. W celu wprowadzenia weksla w formie elektronicznej wymagana jest zatem interwencja ustawodawcy głównie w celu dostosowania przepisów prawa wekslowego do realiów obrotu elektronicznego. Jednym z zaczątków rewolucji w obrocie wekslem może być projekt grupy roboczej Ministerstwa Cyfryzacji z 7.11.2019 r. „Weksle elektroniczne w technologii blockchain”³¹. Projekt ten rozważa technologiczne możliwości obrotu wekslem elektronicznym. Niestety mimo upływu ponad 3 lat od dnia opublikowania niniejszego projektu ustawodawca nie podjął żadnych konkretnych kroków w celu pchnięcia

Słowa kluczowe: weksel, prawo wekslowe, kwalifikowany podpis elektroniczny, podpis własnoręczny, prawo Unii Europejskiej, prawo zobowiązań, komputeryzacja prawa zobowiązań, trasat, remitent.

weksla w erę komputeryzacji. Innym aspektem obrotu wekslem wystawionym w formie elektronicznej jest również aspekt dochodzenia na jego podstawie roszczeń. To do sądów bowiem należeć będzie ostateczna decyzja o uwzględnieniu lub oddaleniu powództwa z weksla wystawionego w formie elektronicznej. Uznać należy, że bez aktywnego działania ustawodawcy regulującego obrót zdematerializowanym wekslem, w szczególności wprowadzającego odpowiednią infrastrukturę technologiczną do samego obrotu wekslem, praktyczne skorzystanie z możliwości na gruncie prawa możliwości posługiwania się e-wekslem poczytywać należy za niemożliwą do zrealizowania. Wprowadzenie odpowiedniego, wyspecjalizowanego systemu wystawiania i obrotu wekslem w formie elektronicznej rozwiązać może ponadto problemy wskazane w powyższym opracowaniu, a odnoszące się głównie do kwestii bezpieczeństwa obrotu. Dopiero po dokonaniu takich niezbędnych zabiegów uznać będziemy mogli, że bezpieczeństwo posługiwania się wekslem w formie elektronicznej dorównuje bezpieczeństwu posługiwania się tradycyjną, wiekową niemalże materialną formą weksla. Głównym bowiem mankamentem posługiwania się wekslem w formie elektronicznej jest właśnie bezpieczeństwo, jak się okazuje nie tylko stron stosunku wekslowego, ale przede wszystkim innych uczestników obrotu. Czas pokaże, ewentualne zdematerializowanie weksla doprowadzi do swoistego renesansu tej instytucji, gdyż jest ona, ze względu na swój oryginalny charakter, warta szerszej uwagi uczestników obrotu gospodarczego.

³¹ Zob. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:-BhOvDrbuNx4J:https://www.gov.pl/attachment/0d76dc21-484d-4eb7-8c2f-2467a560cbf2&cd=11&hl=pl&ct=clnk&gl=pl> (dostęp z 10.8.2023 r.).

Electronic bill of exchange, i.e. the possibility of creating a bill of exchange in an electronic form on the grounds of the so-called eIDAS regulation

In the present study, the author discusses the issues of a signature on a dematerialised bill of exchange because among the requirements regarding the bill it is the matter of the signature that raises the most controversies.

Keywords: bill of exchange, law on bills of exchange, qualified electronic signature, personal signature, European Union law, law of obligations, computerisation of law of obligations, drawee, payee.

Prawo nowych technologii

ksiegarnia.beck.pl • Zadzwoń: 81 46 13 300 • E-mail: kontakt@beck.pl

